

André Zwartbol schrijft over ontmoetingen in de buitenlucht

BEELD ND

Tussen Westerbeek en Overloon.

Flodderdreef in Breda.

Zandwegen vertellen je meer dan asfalt

De gemeente Tilburg zet een zandweg op de monumentenlijst. Omdat er een geschiedenisverhaal aan vastzit én omdat het goed is voor de natuur. Er is groeiende aandacht voor zandwegen in Noord-Brabant.

Het Brabants Landschap heeft vorig jaar onderzoek laten doen naar de waarde van zandwegen voor de natuur. Op de zestien onderzochte trajecten werden 183 verschillende diersoorten gevonden. Op de asfaltwegen was dat de helft minder.

Het aantal zandwegen neemt af. Landelijke cijfers ontbreken, maar feit is dat er geregeld een zandweg wordt verhard of een andere bestemming krijgt en dat er vrijwel geen nieuwe worden aangelegd.

In 2019 kreeg de aandacht voor zandpaden in Noord-Brabant een enorme impuls. De 'Hoeders van Brabant' – een gezelschap vrijwilligers dat zich inzet voor de cultuur en de natuur – organiseerde een Jaar van het Zandpad. En waar zo'n Jaar van ...' meestal maar kort de aandacht trekt, werd hier een beweging in gang gezet die in allerlei dorpen en steden nog steeds doorgaat.

Paul Spapens (71) – hij was journalist van het *Brabants Dagblad* en noemt zich nu cultuuractivist – is een van de aanjagers. 'Verharden is ook helemaal niet meer nodig. De zandwegen die er nu nog liggen, zijn de stukjes die 'over' zijn. Je maakt mij niet wijs dat ze voor het verkeer nog enige betekenis hebben.'

Dat geldt ook voor de Waalwijksebaan, waar ik met Spapens afspreek. Dit is de zandweg die op de Tilburgse monumentenlijst komt. Een stuk van vijfhonderd meter, op de grens met Berkel-Enschot. 'Het is het laatste stukje van een eeuwenoude handelsroute tussen Maastricht en Dordrecht. Voor mij is dit niet eens het mooiste zandpad van Brabant', zegt Spapens als we de weg een stukje zijn opgelopen. 'Maar dat doet er niet toe. Het gaat om de cultuurgeschiedenis van deze weg. Hier liepen ooit Romeinse en Franse soldaten. Die herinnering landt beter als hier zand ligt. Het

ZATERDAG

GENIETEN VAN GROEN

In de buurt van Oploo.

Paul Spapens op de Waalwijksebaan.

staat een waarschuwbord: 'Zeer slecht zandpad.' Voor de auto's wel ja, grapt hij, maar niet voor wandelaars en fietsers. En al helemaal niet voor dieren. 'Kijk eens naar beneden.' Tussen onze schoenen lopen de mieren. Wat zit hier nog meer? 'Regenwormen, bij dat lossere zand daar. En twee maanden geleden hebben de zandbijen hier gaatjes in de weg gegraven en eitjes gelegd. Volgend jaar komen ze uit. Soms kun je de gaatjes nog zien.' Met behoorlijke snelheid rijdt een auto ons voorbij. 'Die man zal bekend zijn hier. Anders rijdt je niet zo hard', zegt Kapteijns. 'Meestal wordt op een zandweg minder hard gereden, wat als voordeel heeft dat er minder dieren worden doodgereden – bijvoorbeeld hagedissen die zich opwarmen in het zand.' Voor ons uit lopen kauwtjes. Ze doen zich te goed aan rupsen die uit de eikenbomen vallen.

Bermen profiteren ook van zandwegen. Kapteijns somt een hele rij namen op van planten die hij om zich heen ziet. 'Het is heel gevarieerd hier. Het helpt ook dat planten in de berm van een zandweg geen last hebben van zout dat in een winterperiode gestrooid wordt. Een ander voordeel van een zandweg is dat de afvoer van regenwater geleidelijker gaat dan via beton en asfalt. De bodem heeft er daardoor meer aan.'

Dat zandpaden verdwijnen, heeft allerlei redenen. Grote landbouwmachines en zandwegen gaan nu eenmaal slecht samen. Maar er zijn ook gemeenten die bij een nieuw bestemmingsplan graag een zandweggetje in tekenen als woonlocatie. En gewone burgers hebben vaak liever asfalt dan zand. Dat is minder stoffig als je met de auto naar je huis in het buitengebied rijdt. 'Dan moet je minder hard rijden', kaatst Kapteijns dan vaak terug. In de gemeente Oisterwijk is hij als vrijwilliger betrokken bij de aanvragen van

Oud-boswachter Frans Kapteijns.

burgers die een zandpad willen verharderen. De helft van de verzoeken wordt gehonoreerd. Met de andere helft is Kapteijns blij, want ook hij wil de zandwegen die er nog zijn graag behouden.

In de afgelopen twee jaar heeft Spapens samen met historicus Jac Biemans ruim honderd Brabantse erfgoedcentra bezocht om daar te vertellen waarom het belangrijk is dat er geen zandwegen meer verdwijnen. Hij vond er veel steun. Bij deze centra zijn de leden inmiddels begonnen met het inventariseren van de zandwegen die er zijn. Als eerste stap op weg naar bescherming. Kapteijns en ik slalommen rond de kuilen in de weg. 'Laat ze maar lekker zitten, die gaten. Dan rijden auto's en tractoren tenminste een

stukje langzamer. En dieren kunnen in die kuilen met water een lekker modderbad nemen.'

Binnenkort gaat de oud-boswachter een cursus volgen bij de Brabantse Milieufederatie. Deze organisatie ging twee jaar geleden aan de slag met het verzoek van de Brabantse Hoeders om een soort handboek te schrijven waarin staat hoe je zandwegen kunt behouden. En allereerst: hoe je ze goed onder de aandacht kunt brengen en de waarde ervan laat zien. Dat boek ligt er nu. Met daarin ook aandacht voor allerlei denkbare procedures, bestemmingsplannen en uitspraken van de rechter. Want zover gaat het. Bij de verharding van de 'Van Gogh-zandpaden' in Zundert moest de Raad van State eraan te pas komen om te zeggen dat een weg waarop puin is aangebracht – zodat er zwaar landbouwverkeer kon rijden – niet als verharding kon worden gezien in de zin de van de wet. Het luistert dus allemaal nauw.

Lachspieren

'Als iemand mij belt omdat hij een zandweg wil behouden, wil ik best helpen', zegt Spapens. 'Ja, ook als dat mensen uit een andere provincie zijn.'

In de Brabantse gemeente Oirschot lag er dit jaar een verzoek om een zandweg te verharderen dat nogal op de lachspieren van Kapteijns werkte. 'Langs die weg woont Jan de Rooij, die bekend is vanwege zijn successen in de woestijnrally Parijs-Dakar. Dan moet je bedenken dat die man bij zo'n rally zowat niks anders opsnuift dan zand; en thuis wil hij de zandweg voor z'n huis laten asfalteren. Kom nou toch. Terecht dat daar tegen geprotesteerd wordt.'

► **Meer lezen? Ga naar nd.nl/genieten-van-groen. Tips en reacties? Mail naar zwartbol@nd.nl**

zand van toen. En het is mooi dat er nu een gemeente is die zegt: dit vinden wij ook belangrijk.'

Hagedissen

Bij de bescherming van zandwegen gaat het overigens niet om de paden in het bos. Die vallen onder Staatsbosbeheer of andere organisaties. Het gaat om paden en wegen die onder het beheer van gemeente vallen; vooral buiten de bebouwde kom.

Maar dan het belang van zandwegen voor de natuur. Voor oud-boswachter en Brabander Frans Kapteijns zijn de resultaten van het onderzoek veelzeggend. 'Wat hier leeft, is te veel om op te noemen.' We lopen over een zandweg aan de rand van Moergestel. Er